

Omejelistna zlatica

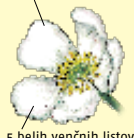
Ranunculus aconitifolius (zlatičevke)

V 20–50 cm maj–julij zelnata trajnica ☞

Rastišče Ob potokih, izvirih, med visokimi steblikami, v vlažnih svetlih gozdovih in na pašnikih. V hribih, do čez 2000 m nadmorske višine. Gorovja srednje in južne Evrope.

- > večinoma na silikatni podlagi (gruč, razpadajoč granit)
- > na apnenčasti podlagi uspeva podobna platanolistna zlatica (*A. platanifolius*)

cvetovi veliki 1–2,5 cm

5 belih venčnih listov

Živina na pašnikih se izogiba omejelistne zlatice. Ker zelo dobro uspeva na pognojenih tleh, se lahko na pašnikih močno razraste in lahko v bližini staj tvori strnjene sestoje. Oprašujejo jih zlasti muhe, ki jih privabljajo beli cvetovi, za opraševanje pa so nagrajene s sladko medicino, ki jo najdejo pri dnu venčnih listov.

Številni cvetovi združeni v rahla sovetja

listi skoraj do dna 3–7-delni

listni rob nazobčan

listi temnozeleni

104

Plavajoča vodna zlatica

Ranunculus fluitans (zlatičevke)

V 50–600 cm junij–avg. zelnata trajnica ☞

Rastišče V počasi do hitro tekočih vodah, zlasti v potokih in rekah, bogatih s kisikom. Predvsem v srednji Evropi.

- > ob cvetenju tvori bele preproge na gladini rek
- > potrebuje razmeroma hladno vodo
- > ima le potopljene liste

venčni listi beli, na bazi rumenkasti

cvetovi veliki do 3 cm

Ribe se rade drstijo v pogosto velikih sestojih plavajoče vodne zlatice. Rastlina je s svojimi v nitaste roglje deljenimi listi dobro prilagojena na življenje v tekočih vodah. Takšni listi se vodnemu toku le malo upirajo, tako da jih tekoča voda le redko poškoduje. Rastlina skozi vso površino privzema vodo z raztopljenimi mineralnimi snovmi in plini.

posamični cvetovi gledajo iz vode

steblo in listi potopljeni v vodi

listi dolgi 10–30 cm

ohlapni nitasti listni roglji

Črni teloh

Helleborus niger (zlatichevke)

V 5–25 cm dec.–marec zelna trajnica ☞

V preteklosti so sušili črnorjave korenike črnega teloha in jih zmleli v prah, ki so ga uporabljali kot njuhanec. Uporabljali so ga tudi za zdravljenje duševnih bolezni in depresije, pa tudi kot odvajalno sredstvo. So pa zdravilci že v 16. in 17. stoletju vedeli, da je rastlina strupena, zato so jo uporabljali nadvse previdno. Kasneje so črni teloh uporabljali tudi za krepitev srca in za pospeševanje izločanja seča. Danes ga zaradi možnosti zastrupitve praktično ne uporabljajo več.

Ste vedeli?

Leta 600 pr. n. št. je neka vrsta teloha imela pomembno vlogo med obleganjem grškega mesta Kirra. Eden od napadalcev, Solon, je naročil, naj korenike teloha vržejo v reko, ki je oskrbovala mesto s pitno vodo. Prebivalci mesta se zaradi močne driske, ki so jo povzročile učinkovine iz korenike, niso mogli braniti.

Rastišče Svetli, zlasti listnati in borovi gozdovi, med grmičevjem. Na apnenčasti podlagi. Pogosto gojen kot okrasna rastlina. Alpe in gorovja južne Evrope.

- > včasih cveti že pozimi
- > v vrtovih gojijo tudi sorodne vrste in križance
- > cvetni listi se ohranijo tudi po cvetenju

listi dlanasto deljeni

usnjati, čez zimo zeleni

1–2 cvetova na stebelu

105

Navadna barvilnica

Phytolacca americana (barvilničevke)

V 100–350 cm julij–okt. zelnata trajnica ali grm 🌿

Rastišče Podivjana na vlažnih ruderalnih mestih, robovih gozdov, posekah. Na tleh, bogatih s hranili, zlasti na svetlih in toplih krajih. Širše območje Sredozemlja.

- > izvira iz Severne Amerike
- > v srednji Evropi gojena kot okrasna rastlina
- > sveže jagode imajo odvajalni učinek

cvetovi z 10 prašniki

106

listi večinoma 10–20 cm dolgi

celorobi

plodovi v visečih grozdih

zreli plodovi bleščeče črni

steblo pogosto rdečkaste barve

Ste vedeli?

V preteklih letih je ena od vrst barvilnic v Afriki zelo pridobila na pomenu. Z njo se lahko na razmeroma cenen način bojujejo proti nevarni tropski parazitski bolezni bilharziozi, ki se prek vodnih polžev prenaša na človeka. Če vržejo plodove barvilnice v vodo, polži poginejo, s tem pa tudi povzročitelji bolezni.

Enocvetna smiljka

Cerastium uniflorum (klinčnice)

V 2–6 cm julij–avg. zelnata trajnica

Smiljke so zelo podobne zvezdicam (rod *Stellaria*), vendar se od njih razlikujejo po upognjenih plodnih glavicah. Številne vrste uspevajo v nižinah, enocvetna smiljka pa v gorovjih, kjer seže od vseh smiljk najvišje. Najdemo jo celo na 3500 m nadmorske višine.

Rastišče Skalne razpoke in melišča, zlasti na silikatu. Večinoma nad gozdno mejo v Alpah in Karpatih.

- > utrjuje gruščnata tla na meliščih
- > privablja žuželke
- > blazinice enocvetne smiljke že od daleč opazimo

venčni listi dolgi 10–16 mm

venčni listi skoraj do polovice razcepljeni

107

Velevetna zvezdica

Stellaria holostea (klinčnice)

V 15–30 cm april–maj zelnata trajnica

Togi, pogosto nekoliko nazaj upognjeni listi se pogosto opirajo na druge rastline, tako da se velevetna zvezdica kljub nežnim in tankim stebлом lahko vzpenja v višino. Ta lepa pomladanska rastlina s številnimi belimi cvetovi je tudi primeren kot okrasna cvetlica, zlasti na nekoliko senčnejših mestih, npr. ob mejicah.

vilasto razrasla stebela

dolgokoničasti vrh

listi ozkosuličasti

listi nasprotno nameščeni

rahla so cvetja

Rastišče Svetli gozdovi z bogato zelnato podrastjo, gozdni robovi, mejice, med grmovjem. Skoraj po vsej Evropi.

- > pogosto raste v večjih skupinah
- > potrebuje dovolj svetlobe
- > steblo lomljivo

približno do sredine dvodelni

venčni listi prekrivajo čašne liste

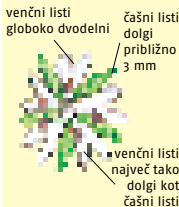
Navadna zvezdica

Stellaria media (klinčnice)

V 3–40 cm jan.–dec. enoletnica

Rastišče Kot plevel v vrtovih, na poljih, ledinah, ob poteh, pa tudi na obrežjih rek in med grmovjem. Po vsej Evropi.

- > po vsem svetu razširjen plevel
- > kaže na s hranili bogata tla
- > dobra krma za papige in kanarčke

Tudi iz cvetov, ki jih ne obiščejo žuželke, se razvijejo plodovi s semeni, saj lahko pride do samooprašitve. Tako lahko ena sama rastlina tvori tudi do 15 000 semen. Na vrtovih je to pogost plevel, ki se ga stežka znebimo, ravno zaradi velike produkcije semen. Ta pogosto kalijo tudi na kompostu. Navadna zvezdica pa ni zgolj plevel, saj je rastlina užitna in se lahko uporablja za solate.

108

Pokalica

Silene vulgaris (klinčnice)

V 15–50 cm maj–sept. zelna trajnica

Rastišče Grmovnati kraji, gozdne čistine, robovi poti, travniki, melišča, kamnolomi, železniški nasipi. Po vsej Evropi.

- > imenuje se tudi navadna lepnica
- > pionirska vrsta
- > cvetovi večinoma usmerjeni v eno smer

časa močno napihnjena

Za to vrsto je značilna napihnjena časa z 20 žilami. Če ustje zapremo in časo hitro stisnemo, močno počí (slovensko ime!). Napihnjena časa je obstojna tudi po odcvetu. Ko se vanjo ujame veter, se rastlina zatrese in semena se raztresejo naokoli.

Mladi listi in poganjki se lahko uporabljajo kot zelenjava za kuhanje.

Japonski dresnik

Fallopia japonica (dresnovke)

V 100–200 cm julij–sept. zelena trajnica

Japonski dresnik so v Evropo prvič prinesli leta 1825 kot okrasno rastlino in jo začeli saditi v parkih. Leta 1847 je japonski dresnik na Nizozemskem celo dobil zlato medaljo kot najbolj zanimiva nova okrasna rastlina. Gojili so ga tudi kot krmno rastlino in za utrjevanje obrežij. Kmalu pa je podivjal in se začel razširjati v naravi, kjer je danes ena najbolj invazivnih vrst, ki je ponekod povsem izrinila naravno rastje. Na obrežjih rek in potokov tvori velike strnjene sestoje in pomeni velik naravovarstveni problem.

Rastišče Gojena okrasna rastlina, v naravi podivjana ali naturalizirana, zlasti ob vodah. Na vlažnih tleh, bogatih s hranili. Po skoraj vsej Evropi.

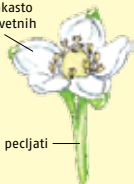
- > izhaja iz vzhodne Azije
- > lahko tvori obsežne strnjene sestoje
- > izpodriva naravno samoniklo rastje

Ste vedeli?

Odlomljene koščke korenike voda zlahka odplavi in jih odloži na drugem mestu ter tako še dodatno razširja to invazivno vrsto. Ker pozimi nadzemnih poganjkov ni, so z japonskim dresnikom porasla obrežja zelo občutljiva za erozijo.

5 zelenkasto belih cvetnih listov

cvetovi pecljati

listi pogosto navidezno dvoredno razvrščeni

5–13 cm dolgi

širokajajčasti

listi spiralasto nameščeni

cvetovi združeni v 3–10 cm dolga latasta socvetja

latasta socvetja s krilatimi plodovi

109

Okroglolistna rosika

Drosera rotundifolia (rosikovke)

V 5–20 cm julij–avg. zelnata trajnica

Rastišče Visoka barja, zakisana nizka barja, povrne resave. Na vlažnih, s hranili in apnencem zelo revnih, zakisanih šotnih tleh. Po skoraj vsej Evropi.

- > ogrožena zaradi uničevanja barij
- > mesojeda rastlina
- > listi lepljivi

5 prostih venčnih listov

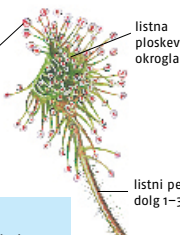

5 časnih listov

Številne kapljice na vrhu pecljatih žlez na listih se leskečejo v soncu kot jutranja rosa, od koder izhaja rodovno ime „rosika”. V resnici pa gre za lepljivo snov, ki vsebuje prebavne encime. Ko majhne žuželke priletijo na list, se prilepijo na kapljice in s svojim gibanjem povzročijo, da se list v približno 2 minutah upogne in objame plen.

Encimi začnejo prebavljati žuželko, rastlina pa nato posrka razgrajene snovi in jih porabi kot dodatni hranilni vir. Pomembne so zlasti dušikove snovi, ki jih tako pridobi.

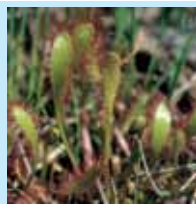
na zgornji strani z dolgimi, rdečkastimi laski z žlezo na vrhu

listna ploskev okrogla
listni pecelj dolg 1–3 cm

Ste vedeli?

Veliko redkeje naletimo na dolgolisto rosiko (*D. anglica*) s pokončnimi, podolgasto lopatičastimi listi. Ponekod v cvetličarnah prodajajo še bolj razkošne vrste, ki večinoma izhajajo iz Afrike in Azije.

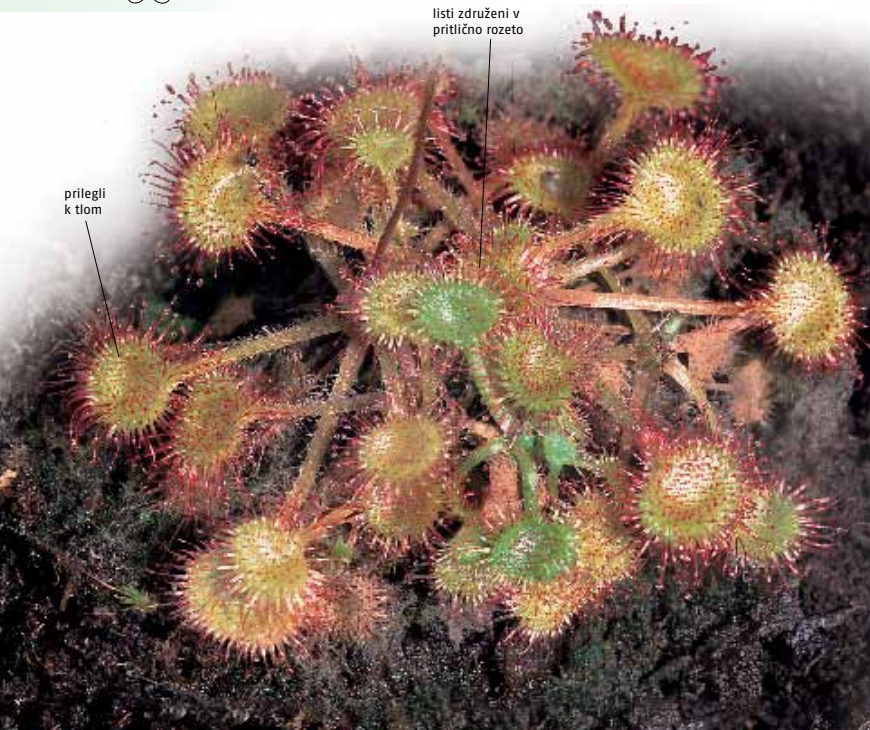

110

listi združeni v pritlično rozeto

prilegli k tlom

Navadna enocvetka

Moneses uniflora (zelenkovke)

V 5–10 cm maj–julij zelnata trajnica (☼)

Navadna enocvetka uspeva v zakisanih gorskih bukovich in smrekovich gozdovih. Kot posledica obsežnega sajenja smreke v nižinah jo v srednji Evropi ponekod najdemo tudi v negoratem svetu.

Ker pa ne more uspevati v pogosto zelo gostih smrekovich nasadih, je v delih Evrope z intenzivnim gozdarstvom vedno redkejša.

cvetovi
kimasti

vedno le po
1 cvet na vrhu
stebila

listni rob drobno nazobčan

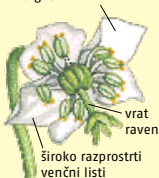

ploskev okrogla,
do 2 cm velika

Rastišče Zakisani bukovi in iglasti gozdovi. V senci, pogosto med mahom. Zlasti severna Evropa in goravja srednje Evrope.

- > vezana na iglaste gozdove
- > večinoma raste v rahlih skupinah
- > listi vednozeleni

venčni listi jajčasti,
dolgi 8–12 mm

vrat
raven

široko razprstrti
venčni listi

111

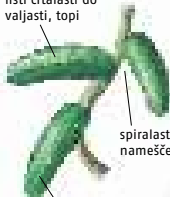
Bela homulica

Sedum album (tolstičevke)

V 8–20 cm junij–sept. zelnata trajnica

Bela homulica je dobro prilagojena na svoja rastišča. Njeni mesnati listi skladiščijo vodo, pred premočnim oddajanjem vode pa so zaščiteni z debelo voščeno plastjo (kutikula). Če se odlomijo majhni koščki rastline, se zlahka zakoreninijo in iz njih se razvije nova rastlina.

listi črtlasti do
valjasti, topi

spiralasto
nameščeni

vednozeleni,
sočno-mesnati

latasta socvetja s
številnimi cvetovi

rastlina
gola

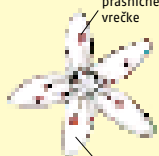

tvori rahle
blazinice

Rastišče Pionirska vrsta na skalah, zidovih, gruščnatih tleh in suhih travnikih. Po skoraj vsej Evropi.

- > potrebuje veliko sonca
- > zelo nezahtevna vrsta
- > obstajajo tudi druge belo cvetoče homulice

rdečkaste
prašnične
vrečke

venčni listi veliko bolj
opazni od čašnih listov